

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ В РАМКАХ ПРОЦЕСУ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРАКТИКУ РОБОТИ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

У статті надано порівняльний аналіз перебігу інноваційного та педагогічного експерименту в умовах впровадження нових технологій у практику роботи загальноосвітньої школи.

Ключові слова: впровадження, інноваційна діяльність, інноваційний експеримент.

В статье дан сравнительный анализ течения инновационного и педагогического эксперимента в условиях внедрения новых технологий в практику работы общеобразовательной школы.

Ключевые слова: внедрение, инновационная деятельность, инновационный эксперимент.

In the article the analysis of the definitions «innovation» and «technology» is made. The subject-matter of the definition «innovative pedagogical technology» is also revealed by the author.

Key words: innovative pedagogical technology.

Актуальність дослідження. Сучасний стан соціально-економічного розвитку українського суспільства зумовлює необхідність підготовки високоосвічених, моральних і практичних людей, які мають глибоке почуття відповідальності за долю країни, утвердження її як суверенної, незалежної, демократичної, соціальної, правової держави. Освіта є основою розвитку особистості, її інтелектуального багатства, запорука майбутнього України.

Динамізм глобальних змін у світі, перетворення, що відбуваються в суспільстві в цілому, потребують істотних змін у системі освіти, принципах її організації, формах і методах навчально-виховного процесу, розробки інноваційних технологій навчання та виховання.

Педагогічні працівники повинні набувати досвіду освітніх інновацій, впроваджувати нововведення в практику роботи сучасних закладів освіти.

Сьогодні в педагогіці з'явилася низка досліджень з питань педагогічної інноватики. Серед напрямів досліджень, що розробляються вітчизняними та зарубіжними науковцями, є блок робіт, присвячений впровадженню нових техноло-

гій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Цими питаннями займаються О.М. Галус, Г. Євдошенко, І.П. Жерносек і В.З. Колібабчук, Л.Я. Набока, О.В. Попова, Л.І. Прокопенко та ін. Проблеми управління впровадженням новітніх технологій висвітлено в роботах В.П. Гончарової, Л.І. Даниленко, В.Г. Довгополого, О.А. Косинської, Т.С. Рабченюк. Визначенню нових форм проведення експерименту в умовах впровадження інноваційних технологій присвячені розробки Ю.З. Гільбух та М.І. Дробноход, Н.Б. Крилової, Л.М. Кларіної.

Між тим, аналіз наукових джерел та практичних робіт фахівців засвідчив, що є підстави говорити про слабку розробленість сучасного наукового обґрунтування всіх аспектів впровадження нових педагогічних технологій у практику роботи загальноосвітньої школи.

Мета статті – визначення особливостей перебігу інноваційного експерименту під час впровадження нових технологій у практику роботи загальноосвітньої школи.

Зміст дослідження. Одразу зазначимо, що ми будемо розглядати впровадження як компонент інноваційної діяльності. Тому, щоб найбільш

повно визначитися з розумінням сутності впровадження, спочатку зосередимо увагу на особливостях інноваційної діяльності. Вона специфічна і досить складна та потребує особливих знань, навичок, здібностей.

Тенденції й особливості інноваційної діяльності на сучасному етапі розвитку системи загальної середньої освіти виділяються їх гуманною і демократичною спрямованістю. Однією з характерних ознак інноваційної діяльності закладів освіти є чітко виражене устремління до наближення істинно гуманних відносин між учителями і учнем, другою – установка на наукове забезпечення навчально-виховного та управлінського процесів та дослідження реального педагогічного процесу в умовах конкретного соціального середовища, третьою – розробка нових педагогічних тенденцій. Головними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка вмотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу.

Інноваційна діяльність, будучи складним і багатоплановим феноменом, своїм змістом охоплює процес взаємодії індивідів, спрямований на розвиток, перетворення об'єкта, на переведення його в якісно новий стан; системну діяльність щодо створення, освоєння та застосування нових засобів; особливий вид творчої діяльності, що об'єднує різноманітні операції і дії, спрямовані на одержання нових знань, технологій, систем. Усі ці вияви характеризують інноваційну діяльність у педагогічній сфері. Продуктами інноваційної педагогічної діяльності є нововведення, що позитивно змінюють систему освіти, визначають її розвиток і характеризуються як нові чи вдосконалені.

У педагогічній інноватиці, як і в загальній теорії інноватики, сформувався схема поділу інноваційного процесу на етапи, яка отримала назву «життєвий цикл нововведення» [6]. Вона охоплює 7 етапів розвитку певної інновації, а саме: зародження нової ідеї, створення нововведення, реалізація новації, розповсюдження нововведення, етап насичення в конкретній галузі, етап спаду та іррадіація нововведення. Наявність або відсутність останніх двох етапів залежить від інноваційного потенціалу освітнього закладу, який впроваджує конкретну новацію.

Таким чином, інноваційна діяльність – складний та довготривалий процес, неповторний для кожної конкретної нової педагогічної ідеї та кожного окремого навчального закладу. *«Інноваційною в системі освіти є діяльність з удосконалення чи оновлення освітньої практики шляхом створення, розповсюдження та освоєння нових ефективних способів і засобів досягнення встановлених цілей освіти»* [2, с. 6].

Як бачимо, вже у формулюванні поняття закладені компоненти інноваційної діяльності.

Спробуємо їх виділити, це: розробка, розповсюдження, освоєння, впровадження, використання.

Отже, ми довели, що *впровадження – як дво-направлений процес збагачення педагогічного досвіду між наукою та практикою – є одним з компонентів інноваційної діяльності.*

Між тим, впроваджувальна діяльність – це довготривалий та складний за своєю структурою процес. Тому для підвищення ефективності результатів упровадження та структурування самого процесу впровадження традиційно виділяють етапи впроваджувальної діяльності. На наш погляд, найбільш доцільними є такі: попередня підготовка та планування; забезпечення теоретичної та психологічної готовності вчителів до впровадження; «занурення» в нову систему роботи; впровадження технології в практику школи; вивчення і аналіз результатів. На основному етапі – впровадження технології в практику школи – освітні новації застосовуються шляхом експерименту (як зазначається у «Положенні про порядок здійснення інноваційної діяльності у системі освіти» [5]).

Однак, педагогічна інноватика потребує спеціального аналізу співвідношення між теоретичним обґрунтуванням новацій та їх практичною перевіркою в експериментальній роботі.

У педагогічній практиці часто ототожнюють поняття «експеримент», «пошук», «пошукова робота», «дослід», «дослідно-експериментальна робота», «дослідницька робота», «власне експеримент». Такий підхід є не виправданим та псевдонауковим. Насправді чим більше в педагогічній діяльності нового, інноваційного, тим ближча вона до власне експериментальної роботи, чим більше в ній відтворення, хоч і в нових умовах, відомих методів, прийомів, технологій тощо, тим ближча вона до дослідної роботи. Крім того, експеримент повинен бути належно організований. У своєму дослідженні ми наслідуюмо точку зору М.М. Скаткіна, який, на наш погляд, найбільш повно розкрив сутність та зміст педагогічного експерименту: «Педагогічний експеримент найчастіше має на меті перевірку ефективності різних педагогічних впливів. При цьому ми розуміємо поняття «педагогічні впливи» в найширшому його значенні як зміст, методи, прийоми, форми організації навчальної та виховної роботи. Це означає, що за допомогою експерименту може бути встановлений причинний зв'язок між педагогічними впливами, які перевіряються, та їх результатом, що слід розуміти як опанування знаннями, вміннями, розвиток тих чи інших здібностей, формування навичок поведінки тощо».

Отже, жодна теоретична модель нововведення не може передбачати всіх наслідків реалізації новації, вірно визначати оптимальні умови їх упровадження та подальшого розвитку. Тож інноваційна діяльність обов'язково передбачає експериментальну стадію.

Виходячи з цього, є правомірним введення в науковий обіг поняття «інноваційний експеримент», вдале, на наш погляд, визначення якому дали Ю.З. Гільбух та М.І. Дробноход: «Коли йдеться про істотні зміни, пов'язані із зламом певних методичних структур, відмовою від старих форм і прийомів роботи та зміною їх новими підходами, про впровадження нових педагогічних технологій – у таких випадках епітет «інноваційний» у поєднанні з терміном «експеримент» доречний, виправданий» [1, с. 3]. Тож інноваційний експеримент є особливим видом педагогічного експерименту.

Інноваційний педагогічний експеримент є важливим чинником інноваційної освіти, яка головною метою вважає формування в людини дослідницької позиції, виховання в неї ставлення до суспільства як до творчо-пошукового середовища. Як і в інших сферах діяльності, інноваційний педагогічний експеримент виконує не тільки оцінну, а й прагматичну (вивчення умов впровадження новацій) та прогностичну (визначення перспектив розвитку нововведення) функції. Його структура аналогічна структурі наукового експерименту, до якої належать: об'єкт і предмет дослідження; формулювання мети експерименту; визначення завдань і гіпотези експерименту; розроблення і вибір конкретних методик і методів дослідження; експертиза програми дослідження та етапи проведення експерименту.

Поряд із співвідношенням «педагогічний експеримент» – «інноваційний експеримент» існує співвідношення «експериментальний майданчик» – «інноваційний майданчик». Л. Кларіна наголошує на неправомірності синонімічного вживання цих термінів [3]. Усвідомити розбіжності даних понять є важливим завданням, адже впроваджувальна діяльність носить, безсумнівно, експериментальний характер. Для інноваційного майданчика – на відміну від експериментального – характерне виникнення та накопичення «різноманітних новацій та ініціатив, які в сукупності призводять до більш чи менш глобальних змін в галузі освіти і трансформації її змісту та якості» [4,

с. 42]. Крім того, для інновацій не обов'язкова організація суворої експериментальної перевірки; зазвичай вони перевіряються часом. У цьому сенсі інноваційна діяльність є ширшою, ніж суто експериментальна.

Експериментальний майданчик, як правило, пов'язаний з психолого-педагогічним проектуванням, що передбачає зміни під час освітнього процесу в напрямі певної науково-дослідницької ідеї, що потребує перевірки. З іншого боку, таке проектування може виникнути і як інноваційна діяльність. Таким чином, діяльність експериментального майданчика можна охарактеризувати і як експериментальну, і як інноваційну, – тим паче, що під час науково-експериментальної роботи спостерігаються інноваційні зміни в різноманітних освітніх процесах.

Інноваційний майданчик впровадження пов'язаний з проектуванням тих новацій, які супроводжують впровадження технологій, ідеї, програми, методики тощо, тобто того, що не потребує експериментальної перевірки. Такі інновації можуть торкатися широкого кола як психолого-педагогічного проектування освітніх процесів, так і соціально-педагогічного проектування освітнього середовища.

Висновки. Таким чином, ми вважаємо, що під час діяльності з впровадження нових технологій у навчально-виховний процес загальноосвітньої школи потрібно створювати інноваційний майданчик впровадження. Перед створенням необхідно провести підготовчу роботу: визначитися з науковим керівництвом інноваційного експерименту, скласти Положення про інноваційний майданчик впровадження певного навчального закладу, розробити програму та план реалізації експерименту.

Практичне використання можливостей роботи інноваційних майданчиків впровадження, співпраця педагогічного університету зі школами регіону є перспективними напрямками дослідження питання впровадження нових технологій у практику роботи загальноосвітніх шкіл.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гільбух Ю.З., Дробноход М.І. Інноваційний експеримент у школі. На допомогу початкуючому дослідникові. – К., 1994. – 90 с.
2. Даниленко Л.І. Теоретичні аспекти освітньої інноватики // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. Випуск 5: Збірник наукових праць / Ред. кол. Л.І. Даниленко (гол. ред.) та ін. – К.: Логос, 2001. – С. 3-11.
3. Кларіна Л. Инновационная деятельность: становление, развитие, критерии эффективности // Директор школы. Украина. – 2001. – № 8. – С. 74-82.
4. Новые ценности образования: тезаурус для учителей и школьных психиатров \ Ред.-составитель Н.Б. Крылова. – М., 1995.
5. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності: (проект) // Педагогічна газета. – 1999. – № 10 (жовтень). – С. 3; 8.
6. Слостенін В.А., Подымова Л.С. Педагогика: инновационная деятельность. – М.: ИЧП Изд. Магистр, 1997. – 308 с.

Рецензенти: д.пед.н., професор Мейжис І.А.,
к.пед.н., доцент б.в.з. Крутоголова О.В.

© Горашук О.С., 2009

Стаття надійшла до редакції 14.05.2009 р.